

МІГРАЦІЇ ТА ЗИМІВЛІ

ШЛЯХИ ТА СТРОКИ ОСІННЬОЇ МІГРАЦІЇ ЗВИЧАЙНОГО МАРТИНА НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В.М. Грищенко

Київський університет

Матеріал для даної роботи було зібрано у 1975-1991 рр. за допомогою фенологічної анкети, яка розсилалася по Україні кафедрою зоології Київського університету. Використані також літературні дані за вказаний період (Сабиневский и др., 1988; Марисова и др., 1991). За зібраними матеріалами була складена таблиця середніх багаторічних строків останнього спостереження звичайного мартина (*Larus ridibundus*) по областях України та фенологічна карта закінчення осінньої міграції.

Осіній проліт мартинів на території України закінчується з другої половини вересня до кінця листопаду - початку грудня. Середні багаторічні дати припадають на жовтень. Варіація строків відльоту коливається від 9,8 до 24,6 дня, в середньому становить $19,0 \pm 0,8$ дня (табл.).

Раніше всього звичайні мартини зникають восени у передгір'ях Карпат - на території Івано-Франківської та Чернівецької областей. Строки останнього спостереження тут аномально ранні, на два тижні і більше відрізняються від сусідніх областей. Утворюється свого роду "область обльоту", на території якої мартини не з'являються, хоча навколо ще продовжується міграція. На фенокарті виділяються 4 фенологічних русла прольоту, де відліт закінчується раніше. Вони вказують на розташування основних пролітних шляхів. Перше проходить на захід - південний захід через Волинську область. Друге - приблизно на південь від Київської області на півночі та Одеської на півдні. Третє - на південний південний захід через Сумську, Полтавську, східну частину Кіровоградської, західну частину

Матеріали 1-ї конференції молодих орнітологів України

Дніпропетровської, Херсонську області. Четверте - на південний південний захід через Донецьку область.

Середні строки останнього спостереження звичайного
мартина на території України (1975-1991 гг.)

Область	n	M	SE	SD	lim
1. Вінницька	33	22.10	3,3	19,1	20.09-4.12
2. Волинська	26	18.10	4,0	20,5	16.09-28.11
3. Дніпропетровська	25	25.10	3,2	16,1	24.09-24.11
4. Донецька	21	23.10	5,0	23,1	15.09-3.12
5. Житомирська	16	22.10	5,0	20,0	22.09-24.11
6. Закарпатська	4	10.11	-	-	22.10-27.11
7. Запорізька	16	28.10	5,0	20,0	28.09-26.11
8. Івано-Франківська	12	1.10	3,1	10,9	16.09-17.10
9. Київська	20	18.10	4,3	19,3	20.09-24.11
10. Кіровоградська	19	24.10	4,0	17,2	28.09-22.11
11. Крим	13	17.10	2,7	9,8	29.10-5.11
12. Луганська	11	29.10	7,1	23,7	28.09-1.12
13. Львівська	28	24.10	2,8	14,9	29.09-21.11
14. Миколаївська	10	31.10	7,8	24,6	21.09-28.11
15. Одеська	7	27.10	8,6	22,6	30.09-28.11
16. Полтавська	21	20.10	4,0	18,3	24.09-25.11
17. Рівненська	40	21.10	3,0	18,7	18.09-2.12
18. Сумська	20	8.10	3,4	15,1	20.09-17.11
19. Тернопільська	39	24.10	3,3	20,6	22.09-3.12
20. Харківська	14	25.10	5,5	20,5	16.09-27.11
21. Херсонська	4	27.10	11,3	22,6	6.10-18.11
22. Хмельницька	21	21.10	4,7	21,3	20.09-28.11
23. Черкаська	27	29.10	4,3	22,3	18.09-30.11
24. Чернівецька	5	7.10	6,6	14,8	19.09-25.10
25. Чернігівська	26	18.10	4,0	20,6	15.09-29.11
Всього:	478			19,0±0,8	

Останнім часом багато звичайних мартинів залишається зимувати на незамерзаючих водоймах далеко від морських узбереж. Кількість зимуючих птахів значно зросла після того, як вони навчилися збирати їжу на звалищах (Разгонов и др., 1984).

СТРОКИ ОСІНЬОЇ МІГРАЦІЇ ПТАХІВ НА ТЕРИТОРІЇ ПІВДІВНОЇ БУКОВИНИ

В.М. Грищенко

Київський університет

Матеріал для цього повідомлення було зібрано при допомозі фенологічної анкети, яка розсилалася по всій Україні кафедрою зоології Київського університету з 1975 р. З Чернівецької області ми одержали дані від орнітологів та аматорів: І.В. Скільського, В.І. Балабана, М.В. Іванюка, І.Ф. Іфтодія, І.В. Кав'юк, Т.І. Мотуз, І.В. Ставчанської, В.С. Юрійчука, С.І. Юріческу, юннатів середніх шкіл з сіл Колятин та Старий Вовчинець. Були використані також деякі літературні джерела (Горбань, Химин, 1991; Ковальчук та ін., 1991; Третьяков та ін., 1991)

Всього ми маємо дані по строках міграції 32 видів птахів, але лише для 18 з них можна провести повноцінний статистичний аналіз (табл.) В цілому фенологія осінньої міграції птахів вивчена значно гірше, ніж весняної. Пояснюється це більшою складністю спостережень, меншою помітністю птахів. У повній мірі це стосується і Буковини: для багатьох звичайних видів є лише поодинокі спостереження.

Як показав аналіз фенологічних карт міграції, проходить вона нерівномірно. Ізофени (лінії, що з'єднують точки з однаковими строками настання фенологічних явищ) утворюють великі виступи у напрямі міграції, що охоплюють території з більш ранніми термінами прильоту чи відльоту. Поряд з цим існують території, де міграція починається чи закінчується значно пізніше, ніж у сусідніх місцевостях. Вони дістали назву областей